

مدرسہ شهری

شماره ۴۷ تابستان ۹۶

No.47 Summer 2017

۵۰۵-۵۲۲

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۵/۱۲/۱

زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۲/۱۲

تأثیر نوگرایی سبک زندگی در معماری خانه‌های دوره پهلوی اول، شهر همدان

غلامرضا ابراهیمی - پژوهشگر دکتری معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

حسین سلطانزاده* - دکتری معماری، دانشیار، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

شروین میرشاھزاده - دکتری معماری استادیار، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

سبک زندگی که خود اصطلاحی است که در بطن خود مولفه‌های اجتماعی فرهنگی و اقتصادی، را می‌پروراند، تاثیر عمیقی در الگوهای رفتاری و گرایش‌های ذهنی افراد جامعه دارد. یکی از مصاديق و جلوه‌های تجلی سبک زندگی، کیفیت مکان گزینی و فضای سکونت بوده که به تبع آن معماری خانه را تحت تاثیر قرار داده است. هدف از تدوین این پژوهش میزان اثربخشی نوگرایی در سبک زندگی مردم شهر همدان در دوره پهلوی اول و میزان اثر بخشی آن را در عرصه معماری خانه‌ها می‌باشد. روش تحقیق پژوهش مورد مطالعه، از نوع تحلیل تاریخی تفسیری بوده که از یک سو نوگرایی سبک زندگی در شهر همدان با نگاه گذار از سنت به تجدد با رویکرد تاریخی توصیف شده و بازتاب مولفه‌های مفهومی نوگرایی سبک زندگی در معماری خانه‌ها با نگاه تحلیل فضای معماري بررسی شده است. منابع اطلاعاتی پژوهش بر اساس مطالعات مکتب خانه‌ای و میدانی بوده و روش انتخاب نمونه‌های میدانی بر اساس نمونه‌گیری هدفمند بوده است. جهت انتخاب نمونه‌ها تمامی خانه‌های مربوط به دوره پهلوی اول که دارای اسناد مطالعاتی بوده و امکان مطالعات میدانی فراهم بود مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان دهنده نوگرایی در سبک زندگی مردم در شهر بوده که مفاهیم جدیدی از شیوه زندگی نوین، نظری مصرف گرایی، توسعه تعاملات اجتماعی، شکل گیری اولیه مدنیت، تمایز و تشخّص اجتماعی و اهمیت اجتماعی زن را به همراه داشته است. تغییر در ساحت شیوه زندگی باعث شکل گیری سه الگوی معماری متفاوت شده است.

واژگان کلیدی: فرهنگ غرب، تحول فضای داخلی، سبک زندگی، سازماندهی فضا.

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۳۳۴۴۵۴۶۴ رایانمه: H72soltanzadeh@gmail.com

این مقاله مستخرج از رساله دکترای معماری با عنوان «تأثیر تحول سبک زندگی در معماری خانه‌های معاصر» به راهنمایی دکتر حسین سلطانزاده در گروه معماری دانشکده شهرسازی و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز می‌باشد.

مقدمه

تقلید از کشورهای اروپائی داشت. بر این اساس مدرانسیون کشور با رویای مدرن و وعده‌های فریبند اش چون رفاه، پیشرفت و آزادی در شهرهای ایرانی نیز تبدیل به مدرانسیون خشن و اجباری شد (آذری، ۱۳۹۱، ص ۶۳). تجدد آمرانه که بیشتر در بدنه و دستگاه‌های دولتی صورت می‌گرفت، به صورت تدریجی در زندگی خصوصی مردم و سبک زندگی خانگی آنها نفوذ کرد. سبک نوین زندگی مبتنی بر عقلانیت و ترقی، افق تازه‌ای را در توجه به خود، یعنی خودی که موفق با فردگرائی مبتنی بر حقوق داشت گشوده شد و هر چه بیشتر بنیادهای معرفت‌شناسی و هستی‌شناسی موجود در دیدگاه کلی گرایی سبک زندگی ایران را به مفهوم مدرن «فردگرائی، عقلانی سازی، عرفی سازی، دمکراتیک کردن امور و بروکراتیک کردن» زندگی داد. بازتاب تحولات نوگرایی، باعث اثر بخشی در ساحت‌های مختلف اجتماعی فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی سبک زندگی شد و تجلی تجدد سبک زندگی خانگی در قالب تحول در عرصه معماری خانه‌ها باز نمائی گردید. لذا رویکرد اصلی این پژوهش بر مبنای خوانش فضای رابطه با شیوه زندگی و تاثیر آن بر فضای معماری خانه‌ها می‌باشد. این پژوهش سعی دارد که با نگاه ژرف در زمینه گفتمان فضای رابطه با شیوه زندگی و تغییرات آن گذر از سنت به نوگرایی در دوره پهلوی اول را مورد بررسی قرارداده و بازتاب آن را در معماری خانه‌ها بررسی نماید. جهت تبیین بهتر مسئله، این پژوهش سعی در پاسخ گوئی به سوالات ذیل است.

۱. ریشه‌های اصلی نوگرایی سبک زندگی به تبعیت از فرهنگ غرب در شهر همدان چه بوده است؟
۲. نوگرایی سبک زندگی تا چه میزانی معماری خانه‌های دوره پهلوی اول همدان را تحت تاثیر قرارداده است؟

مدل تحلیلی

این پژوهش برای پاسخ به سوالات پژوهش دارای روش ترکیبی، تحلیل تاریخی و تفسیری می‌باشد.

ایران در اوایل قرن بیستم و مصادف با دوره پهلوی اول تغییرات چندی را از سرگذرانده که این تغییرات بر ساختار اجتماعی، روابط قدرت و زبان سیاسی آن تاثیر گذاشت. نفوذ روز افزون اروپائیان موجب تضعیف دولت، اقتصاد داخلی و نخبگان سنتی شده و ایران را در معرض تند باد پیشروی برق آسای نظام سرمایه داری روبه گسترش غرب قرار داد. اولین جریان نوگرایی در سبک زندگی به تقلید از غرب در دوره اواخر قاجار در جامعه ایران صورت گرفت (پیتر آوری، ۱۳۷۶، ص ۴۳). با ادامه گسترش روابط ایران با غرب، تجدد طلبی روز به روز فزوی نهاد و روش‌نگران با ترویج افکار و اندیشه‌های غربی در قالب مشروطه خواهی پایه‌های اقتدار سیاسی قاجاریه را سست کردند و با حمایت آنها قاجاریه ساقط و سلسه‌پهلوی رخ نمود و بدین ترتیب رضا شاه مجری قهاری برای اندیشه متجددد طلبان شد. یکی از اهداف عمده حکومت پهلوی اول تجدد طلبی و تغییر سبک زندگی به شیوه غربی بود. در این راستا فعالیت‌هایی نظیر نوسازی و تجهیز ارتش، ایجاد بروکراسی و مرکزگرائی، توسعه نهادهای آموزشی نوین، تلاش برای حضور بیشتر زنان در عرصه عمومی، کشف حجاب، متحداشکل کردن لباس، تلاش برای تضعیف نهادها و نیروهای سنتی و مذهبی برطبق تصویر غرب صورت گرفت (هدایت، ۱۳۸۵، ص ۴۵). روی کار آمدن حکومت رضا شاه و تجلی دولت شبه مدرن پهلوی اول ایران را از دید تحلیلگران سیاسی صاحب نخستین دولت شبه مدرن به سبک اروپا ساخت که نوگرایی و توسعه دولت سالار جامعه ایران را در دستور کار قرار داد. سیاست تجدد آرانه به ترجیح فضای سنتی و اجتماعی و همین طور سیاسی ایران را تغییر داد.

نهادهای تازه‌ای چون ارتش منظم، نظام پولی واحد و برنامه‌های آموزشی عرفی بنا گذاشته شد (atabaki، ۱۳۹۳، ص ۱۸). تجدد آمرانه در قدم اول سعی در متحول ساختن جامعه به سبک نوین به

دریی شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

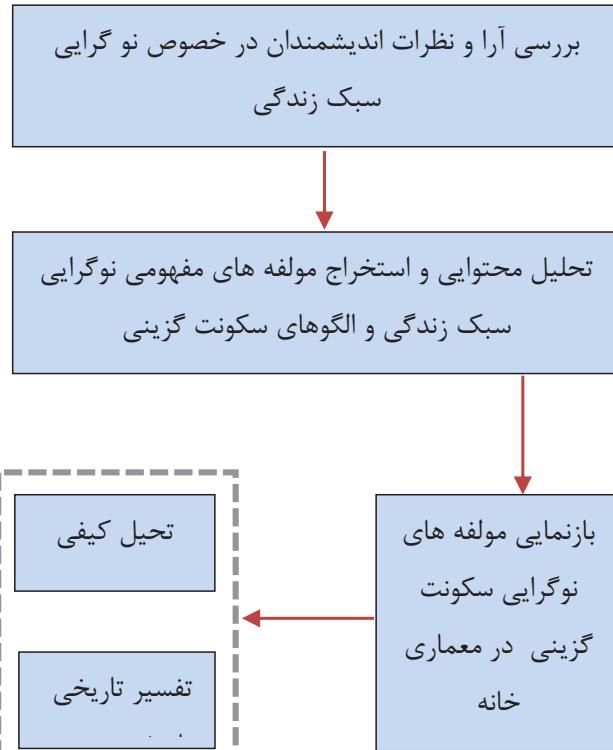
۵۰۶

های فعالیت خاص منجر شده که برگیرنده ایده آل و تصورات می باشد؛ از نظر پیر بوردیو سبک زندگی نظام کرد و کارهای طبقه بنده شده و طبقه کننده یا نشانه های تمایز کننده است که در قالب ریختارتمایز کننده فضا بازنمایی می شود (بوردیو، ۱۳۹۱، ص ۲۴). در این رویکرد فضا محور، خانه به مثابه بازنمایی فضایی جهت انجام رفتار، کرد و کار و کنش های متقابل افراد نسبت به یکدیگر بوده و به عنوان مکانی شناخته می شود که نسبت به نوع شیوه زندگی، سازمان فضایی و عناصر آن دائمًا در حال تغییر و تحول است. از نگاه بندیکرشیوه زندگی اصطلاحی است که به نحوه زندگی یک گروه و یا چندین قوم اطلاق می شود زندگی یک گروه و یا چندین قوم اطلاق می شود (benedikter) (۲۰۱۱:۲۵). سبک زندگی از آغاز قرن بیستم توجه اندیشمندان را جلب کرد. آن گاه که برخی صاحب نظران به این نتیجه رسیدند که

این پژوهش ابتدا تلاش دارد تا به استناد به آراء و نظرات اندیشمندان در حوزه اجتماعی و فرهنگی مولفه های مفهومی در نوگرایی سبک زندگی را استخراج نماید. بسط و تشریح نظریه ها، راه را جهت تحلیل معماری خانه ها هموار می نماید. رویکرد تحلیل خانه ها بر اساس تحلیل کیفی بوده و تفسیر و تشریح نمونه ها بر اساس تفسیر تاریخی می باشد. دیاگرام شماره یک به بررسی مدل تحلیلی پژوهش پرداخته است.

مبانی نظری و ادبیات پژوهش

اصطلاح سبک زندگی به صورت عام عبارت است از روشی که مردم انتخاب میکنند که چگونه رفتار کنند یا چگونه به فعالیتی بپردازند که دارای شخصیت متمایز باشند (Rappaport ۱۹۶۹: ۱۵). مفهوم سبک زندگی بطور ویژه به انتخاب کیفیت های زندگی و فعالیت ها و شیوه

دیاگرام ۱. مدل تحلیلی پژوهش؛ مأخذ: نگارندگان.

قشر بندی جامعه براساس «طبقه» مبتنی بر روابط اقتصادی قدرت توضیح کلیه تحولات اجتماعی و رفتارهای انسانی را ندارد. پیدایش مفهوم سبک زندگی که علاوه بر طبقه اقتصادی، شاخص های دیگری را نیز شامل می شود. در این دیدگاه جامعه فقط از نظر اقتصادی قشر بندی نمی شود بلکه بر اساس منزلت راه و رسم آشکار، منزلت در زندگی گروه های اجتماعی مختلف نیز قشر بندی می شود. بنابراین حوزه فرهنگی جامعه را باید به منزله محصول عوامل اقتصادی و هم به عنوان فرابندهایی درک کرد که کنشگران اجتماعی برای متمایز ساختن خویش به عنوان افرادی که به گروه منزلتی خاص تعلق دارند، در پیش می گیرند (بنت، ۱۳۸۶، ص ۹۶). در دهه های اولیه‌ی قرن بیستم بحث بر سر مفهوم سبک زندگی با دیدگاهی روان شناختی تعریفی از سبک زندگی ارائه داد که مبتنی بر فرد به عنوان پدیده ای واحد و کامل بوده و ازین منظر ارزش های فرد نقش تعیین کننده ای در سبک زندگی او دارد و به تعداد افراد انسانی می توان سبک زندگی متصور بود. از دهه ۱۹۸۰ فردي بودن سبک زندگی، این بار با تکیه بر ویژگی های زندگی در وضعیت پست مدرن برجسته شده است (الفت و سالمی، ۱۳۹۳، ص ۲۰). چنانکه امروزه گروهی از صاحب نظران با دیدگاهی متعادل تر، سبک زندگی را پدیده جمعی می دانند که در هر سطح فردی و جمعی مطالعه می شود (stephen Fkenney ۱۹۹۴:۵۶) برخی صاحب نظران تنوع سبک زندگی را محصول مدرنیسم می دانند. زیرا مدرنیسم افراد را از قید انتخاب های محدودی که سنت در اختیار آنان قرار می دهد رهایی می بخشد. این صاحب نظران معتقدند صنعتی شدن و پذیرش تقسیم کارهای اجتماعی جامعه را به سوی تنوع و تکثر گرایی در زمینه سبک زندگی سوق می دهد. از این دیدگاه هر قدر جامعه ای به لحاظ ثروت، دموکراسی، تحصیلات و فناوری پیشرفته تر باشد، تنوع سبک های زندگی در آن جامعه بیشتر خواهد

شد. رویکردهای تئوریک در مورد رابطه نوگرایی سبک زندگی با الگوی سکونت گزینی از دهه شصت قرن بیستم مورد توجه اندیشمندان در حوزه های مختلف علوم اجتماعی، رفتاری، معماری و شهرسازی بوده است. از میان متفکرینی که در رابطه با سبک زندگی و شیوه سکونت پرداخته اند میتوان به آنتونی گیدنز، بوردیو، سگالن، برگر، بوردیارو و توماس هجراب اشاره کرد. از نظر آنتونی گیدنز تغییر عمدی است و مدرنیته با تمرکز زدایی از سنت راه ما از شیوه گذشتگان جدا کرده است (گیدنز، ۱۳۸۸، ص ۶۲). بوردیو شیوه زندگی را در دارائی ها نظیر خانه، ویلا، ماشین، اثاثیه و فعالیت های متمایز کننده نظیر نوع پوشش لباس، بازی ها و رسیدگی به ظاهر بدن تعریف کرده است (الفت و سالمی، ۱۳۹۳، ص ۲۰). از سوی دیگر در نظر سگالن ارتباط سبک زندگی با خانه در تقسیم بندی فضای داخلی خانه و تقسیم بندی آن به فضاهای خصوصی و عمومی می داند. محقق از شمند دیگری که فعالیت گسترده ای در مورد سبک و شیوه زندگی در ارتباط با مسکن گزیدن و به ویژه خانه انجام داده، پیتر برگرمی باشد. از نظر برگر مدرن سازی زندگی ملازم رشد اقتصادی است و محرک آن تکنولوژی می باشد (گیدنز، ۱۳۸۸، ص ۶۴). بوردیار در زمینه شیوه زندگی روزمره و چگونگی استفاده از فضا، معتقد است که دنیا معنای واقعی خود را از دست داده و زندگی به جای عرصه زیستن به فضای تبادل کالا و تجارت تبدیل شده است. توماس هجراب به تحول فضای سکونت در رابطه با سکونت گزینی اشاره دارد و معتقد است که تغییر اولویت های خانه با سطح درآمد، محل کار و سبک کارفردی، در ارتباط است. جدول شماره دو به بررسی رابطه سبک زندگی با مسکن گزینی از

دیرسته‌ری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۰۹

اجتماعی بود، سبک نوین زندگی را ایجاد کرد که با نظام قومی و طایفگی تفاوت اساسی داشت. در این الگوی جدید، نظام خانواده گستردگی به سمت خانواده های هسته ای تمایل پیدا کرد و نشانه های اولیه جدائی نسل ها روز به روز فرونوی نهاد. ساختار خویشاوندی در این الگوی زندگی نوین نه بر اساس نظام طایفگی و نسبت های نسبی و سببی، بلکه بر اساس موقعیت و منزلت اجتماعی در دستگاه حکومتی تعریف می شد. این طبقه نو ظهور بیشتر تمایل به تمایز و تشخیص اجتماعی داشت (مومن، ۱۳۷۸، ص ۵۶). تغییر در ساحت اقتصادی سبک زندگی در شهر همدان در غالب شکل گیری عملکرد های جدید، شکل گیری کارخانه های نوین نظیر کبریت سازی، چرم سازی و کارخانه برق، بر جسته شدن نقش طبقه تجار در قالب تجارت با خارجیان و واردات فراوان صوت گرفت. در این دوره تجارت کالا و خدمات سنتی در شهر روبه افول نهاد و به جای آن کالاهای خارجی و وارداتی و لوکس روبه فرونوی نهاد. تاثیر عمده تحول ساختار اقتصادی در سبک زندگی را می توان در نقش لوازم و تجهیزات و اشیاء در زندگی و مصرف گرایی به شیوه غربی اشاره کرد. از دیگر عوامل موثر در تغییر الگویی سبک زندگی، تحول در نظام شهری و مداخلات گستردگی در عرصه شهرسازی بر اساس الگویی شهرسازی اروپایی بود. شهر همدان در سال ۱۳۰۷ دستخوش تحول اساسی گردید و طرح کارل فریش آلمانی باعث شکل گیری میدان مرکزی و شش خیابان منتهی به آن شد. خیابان های شش گانه باعث از هم پاشیدگی نظام الگوی سنتی بافت قدیم شد و انسجام محلات و راسته بازار را از هم گسست. لازم به ذکر است که حضور کارل فریش در همدان به دعوت انجمن شهر و رئیس بلدیه وقت صورت گرفته و سند آن در روزنامه گلگون در سال ۱۳۰۷ قابل مشاهده است. طبق این سند در این روزنامه سر دبیر آن خواهان اصلاحات اساسی در شهر به پیروی از شهرسازی آلمان شده است. در بخشی از این روزنامه آمده

دیدگاه صاحب نظران پرداخته است.
مولفه های نوگرایی سبک زندگی در شهر همدان

تجدد سبک زندگی در شهر همدان دوره پهلوی اول ریشه در تحولاتی است که در عرصه های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و مدیریتی شهر اتفاق افتاد. این تحولات باعث تغییر اساسی در گرایش های ذهنی، باورها و اعتقادات شد که بازتاب آن در قالب الگوهای رفتاری تجلی یافته و در معماری خانه ها را تحت تاثیر قرار داد. نوگرایی در عرصه فرهنگی را می توان در شکل گیری مدارس نوین، تضعیف نقش مذهب، کشف حجاب برای زنان و متعددالشکل کردن لباس برای مردان مشاهده کرد. کشف حجاب در همدان به سال ۱۳۱۴ صورت گرفته و از تمام معلمان و مدیران مدارس، دبیرستانهای دخترانه طبق دستور رئیس اداره معارف خواسته شد که بدون حجاب شوند. تحول نظام آموزش و پرورش در شهر همدان در سال ۱۳۱۱ شمشی که یحیی خان اعتماد الدوله قراگوزلو وزیر فرهنگ بود صورت گرفت و دبستان و دبیرستان های متعددی در شهر ساخته شد (سالنامه دبیرستان پهلوی همدان). از دیگر تحولات فرهنگی در این دوره شکل گیری خانواده های تک همسری و شکل گیری خانواده های منفرد می باشد (مومن، ۱۳۸۶، ص ۵۶). تحولات فرهنگی به صورت تدریجی فاصله و حریم زنانگی در سبک زندگی نوین را کم رنگ کرد و عقاید و باورهای بومی و سنتی چگونگی زیستن جای خود را به عرفی گرایی و علم باوری داد. در زمینه نوگرایی در عرصه اجتماعی، شکل گیری طبقه جدید اجتماعی، استقرار نظم نوین اداری و نظامی و ایجاد فاصله طبقاتی بود. در شهر همدان اداراتی نظیر نظمیه، فرهنگ، بلدیه، عدله و نهادهای مالی نظیر بانک سپه و ملی پایه گذاری شد و به تبع آن تعداد کارکنان کشوری در لشگری روبه فرونوی نهاد و طبقه جدید اجتماعی شکل گرفت. این طبقه جدید که حاصل تغییر مدیریتی کل نظام

جدول ۱. مولفه های نوگرایی سبک زندگی از منظر سکونت گزینی؛ مأخذ: نگارندگان

ردیف	صاحب نظران	مولفه های نوگرایی سبک زندگی از منظر سکونت گزینی	مولفه های مفهومی سکونت
۱	آنتونی گیدنز	جدایی از سنت- متغیر بودن معنای زندگی و از جا کنندگی مکان و زمان	عرفی گرایی سکونت
۳	بوردیو	تملک خانه، ویلا، ماشین، اثاثیه و فعالیت های متمایز کننده مانند ورزش و تفریح	عقل گرایی و کارکردگرایی سکونت
۴	سگان	مسکن (فضای داخلی خانه و تقسیم بندی فضاهای خصوصی و فضاهای عمومی و تفریحی داخلی و خارجی) معاشرت و شبکه روابط خویشاوندی)	دموکراتیک سازی سکونت
۵	برگر	زندگی روزمره به مثابه شبکه ای از معانی و شکل گیری شبکه زیست، جهان	نقش تکنولوژی و بروکراسی بر قلمرو زندگی و سکونت
۶	بودریار	تنزل ارزش زیستی و معنایی مکان سکونت به مثابه کالا	اهمیت نقش اقتصادی و تجاری مکان سکونت
۷	توماس هجراب	تغییر اولویت های خانه با سطح درآمد، محل کار و سبک کارفردی، نیازها	فرد گرایی سکونت

در پی شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۱۰

است. کرد. نظام نوین شهری باعث اثر بخشی در الگوی رفتاری شهروندان شد و حضور در خیابان در قالب

کالسه سواری و یا پیاده روی و یا مشاهده عابران از روی بالکن های طبقات فوقانی خانه ها، الگوی نوینی از سبک زندگی را نوید می داد که مدل آن را از شهرنشینی اروپا به عاریت گرفته بود. در این الگوی فضائی، فضاهای جمعی شهری و کارکردهای جدید در لبه خیابانها جایگزینی برای فضاهای بیرونی و چند عملکردی خانه ها می شد. از سوی دیگر شکل گیری نهاد بلدیه و تنظیم مقررات و ضوابط برای ساخت بنا در قالب بدن سازی، امور خانه سازی را به سمت بروکراتیک شدن خانه سوق می دهد. شکل گیری خانه های خیابانی با بدن های همگون باعث اثر بخشی در نظام الگوی زندگی بود که خواهان الگوی زندگی همسان و تابع نظم و مقررات دولتی بود. جدول شماره سه به بررسی

مامی گوئیم هر کاری را باید از متخصص آن فن خواست و از نظر وضعیت فعلی همدان قضاوت نکرد. باید در دنیای امروز که با این سرعت وسائل نقلیه اش از رو و زیر زمین به هوا رفته ساختمان شهرها را از روی چه اصول و قواعدی شروع می کنند. در یکی از جرائد چندی قبل، دیدم در آلمان یک نفر نقشه سازی شهر مشغول است. نقشه جدیدی برای یکی از شهر های آلمان می سازد ما باید نقشه اساسی این شهر را ترسیم کنیم (گلگون، ۱۳۰۷، ۳۷). ایجاد خیابان به عنوان نماد تجدد اولین پژواک از شهرسازی نوین بود که تاثیر عمیقی بر الگوی رفتاری شهروندان داشت (حبیبی، ۱۳۸۸، ص ۱۶۲). خیابان خطی بر خلاف کوچه و بزرگ های بن بست و کم عرض و تاریک، فضای دیداری و ملاقات عمومی و گردشگاه و مشاهده مناظر را فراهم می

جدول ۲. مولفه های مصداقی و مفهومی نوگرایی سبک زندگی در رابطه با مسکن گزینی در شهر همدان؛ مأخذ: نگارندگان

مولفه های مفهومی نوگرایی سبک زندگی	مولفه های مصداقی نوگرایی سبک زندگی	مولفه های نوگرایی در سبک زندگی
علم باوری و عقل گرایی	شکل گیری مدارس نوین	نوگرایی در ساختار فرهنگی جامعه
عرفی گرایی و سنت سنتی	کشف حجاب	
اهمیت نقش زن در زندگی و فضای کسب و کار	متحدها شکل کردن لباس	
دموکراتیک شدن امور زندگی جدا ای نسل ها	شکل گیری خانواده هسته ای	نوگرایی در ساختار اجتماعی جامعه
شکل گیری فاصله طبقاتی و از جا کنندگی فضاهای زمان در زندگی جدید	شکل گیری طبقه جدید (کشوری و لشگری)	
شکل گیری نظم نوین زندگی	شکل گیری نهادهای عرفی	
صرف گرایی	توسعه تجارت با غرب	
اهمیت اشیا در فضای زندگی	شکل گیری بنگاههای جدید اقتصادی	نوگرایی در ساختار اقتصادی جامعه
اهمیت یافتن مسکن به عنوان کالا و نقش تجاری آن	شکل گیری اقتصاد صنعتی	
تولید انبوه کالا و لوازم و تجهیزات خانه		
توسعه فضاهای عمومی و جمعی	خریب نظام سنتی کالبدی	
زیبا شناسی نوین فضای شهری		
شکل گیری فضاهای نو ظهور شهری نظیر میدان، خیابان، کافه و سینما	شکل گیری مفاهیم نوین شهری	نوگرایی در ساختار کالبدی شهر
بروکراتیک شدن امور خانه سازی نوین شهری	شکل گیری نهادهای مدیریت نوین شهری	

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۱۱

جدول ۳. فاکتورهای تبیین کننده شاخص‌های معماری جهت رده بندی نمونه‌ها؛ مأخذ: نگارندگان.

فاکتورهای تبیین کننده شاخص‌های معماری جهت رده بندی نمونه‌ها	الگوی فضا
الگوی ویژه کلان فرم، تنوع فضا (باز- نیمه باز- بسته- پوشیده)؛ الگوی دسترسی ویژه با محیط پیرامون؛ الگوی خاص جهت فضاهای سکونتی و خدماتی؛ الگوی ویژه تفکیک فضای جنسیتی (بیرونی و اندرونی)	الگوی کلان فضا
سازماندهی خاص فضای داخل، الگوی ویژه ارتباطات افقی و عمودی، الگوی ویژه فضاهای تقسیم و مکث، الگوی ویژه فضاهای جنسیتی در الگوی رفتاری خانواده (فضاهای خصوص، نیمه خصوصی و عمومی)، بسط چشم اندازی از داخل به بیرون	الگوی فضای میانی
تزریقات خاص- عناصر ویژه معماری	الگوی خرد فضا

درییش شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۱۲

معرفی الگوهای معماری خانه ها
الگوی معماری خانه باگی
الگوی معماری خانه باگی بیشتر مورد استقبال طبقه تجار و اعیان بوده و محل قرارگیری این الگوی معماری بیشتر در نواحی تازه توسعه یافته شهر بود و غالباً به صورت منفصل از بافت پیوسته قدیم احداث می شدند. الگوی معماری این خانه ها اغلب به صورت تقلیدی از معماری ویلاهای اروپای قرن نوزدهم اروپا می باشد. ویژگی کلان فرم خانه های مورد مطالعه به صورت کوشکی بوده و اغلب چهار طرف بنا دارای پنجره می باشد (تصویر ۱). این کوشکها غالباً دارای دو طبقه و زیر زمین می باشند و سقف آنها به صورت شیروانی می باشد. در عرصه سازماندهی فضای داخل نظام ارتباط افقی به صورت راهروهایی تمامی می شود که اغلب در میانه و یا در عقب سرا قرار می گیرد و با یک و یا چند راه پله در ارتباط است. نظام تقسیم بندی پلان بیشتر مبتنی بر نیازهای عملکردی است و عناصر جدید عملکردی نظیر آشپرخانه و سرویس بهداشتی در فضای داخلی جانمایی شده است. از سوی دیگر به

مؤلفه های مصدقی و مفهومی نوگرایی سبک زندگی در رابطه با مسکن گزینی در شهر همدان پرداخته است. جدول شماره ۲ به بررسی مؤلفه مفهومی نوگرایی سبک زندگی در رابطه با مسکن گزینی در شهر همدان پرداخته است. نوگرایی سبک زندگی در شهر همدان، به صورت تدریجی معماری خانه های شهر را تحت تاثیر قرار داده و الگوهای ویژه ای از معماری خانه تجلی یافته است. جهت بررسی الگوهای تحول یافته در مرحله اول سی و هفت خانه مربوط به دوره پهلوی اول مورد شناسایی قرار گرفت. در مرحله دوم الگوهای معماری خانه ها با توجه به ویژگی های خاص معماری و داشتن ویژگی های مشترک فضایی دسته بندی گردید. جهت دسته بندی نمونه ها ویژگی های کلان، میانی و خرد معماری خانه ها ملاک بوده که در جدول شماره سه فاکتورهای تبیین کننده مؤلفه های این رده بندی را نمایش داده است. نتیجه حاصل از این رده بندی نشان از وجود سه الگوی متمایز معماری در قالب «الگوی معماری خانه باگی»، «الگوی معماری خیابانی» و «الگوی معماری تحول یافته سنتی داخل بافت» می باشد.

تصویر ۱. خانه پوستی زاده؛ مأخذ: نگارندگان

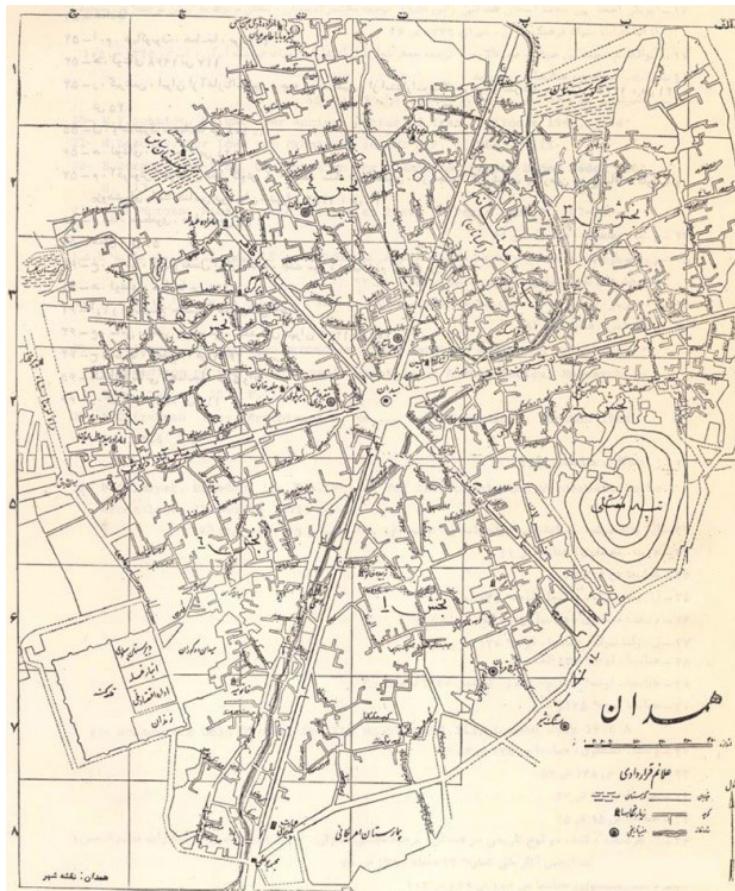
و معماران آن دوره کوشیده‌اند بین تجدد آمرانه دستگاه دولتی و اصول سنتی و بومی زندگی تعامل و گفتمان ایجاد کنند.

این معماری دوگانه مبتنی بر دو ساحت بیرونی و درونی است. الگوی کلان معماری این خانه‌ها در نمونه‌های مورد مطالعه دارای دو طبقه بوده که در ساحت بیرونی، در طبقه همکف بیشتر فضاهای به صورت مغازه بوده و طبقه اول به صوت اتاقهای است که اغلب به صورت فضاهای اداری و یا استیجاری می‌باشد. از دیگر ویژگی کلان معماری در ساحت بیرونی وجود ایوان سرتاسری روبروی خیابان است و به لحاظ مفهومی این ساحت، نمود بارز تجدد در خانه در قالب برونو گرائی، عملکرد گرائی، تجاری سازی و رعایت بروکراتیک در قالب رعایت اصول و ضوابط بلدیه می‌باشد (تصویر ۳). در این ساحت بیرونی الگوی معماری تابع نظام و مقررات شهر است و به گونه‌ای مشخص سلسله مراتب نظام حاکمیتی را در خود دارد. عناصر مشابه یک شکل و مکرر در نمای ساختمانها نظیر پنجره‌ها، ستونها و با نشانهای دیگر تداعی کننده لباس‌های متعددالشكل نظامیانی شده بود که همچون سربازانی در حال سان دیدن می‌باشند (کیانی، ۱۳۸۹، ص ۱۲۰). برخلاف ساخت بیرونی، قسمت مرکزی و درونی بنا در راستای معماری بومی گذشته است. به طوریکه اتاق

لحاظ فرهنگی مرز بین فضای زنانه و مردانه تقریباً وجود خارجی ندارد. شکل گیری این خانه‌ها بازتاب تحول اجتماعی فرهنگی و اقتصادی در طبقه اعیان و تجار بوده که نسبت به سایر گروه‌های اجتماعی نسبت به پذیرش الگوی زندگی غربی آمادگی بیشتری از خود نشان می‌دادند. افزایش سرمایه اقتصادی در این طبقه از گروه اجتماعی، باعث اثر بخشی در نهاد اجتماعی و فرهنگی جهت پذیرش الگوی نوین سبک زندگی به تبعیت غرب شد و به لحاظ مفهومی شکل گیری این گونه از خانه‌ها نشان از تجدد و تمایز طلبی نسبت به سایر گروه‌های اجتماعی داشت.

الگوی معماری خیابانی

در سال ۱۳۰۷ شمسی طرح خیابان کشی و احداث میدان مرکزی در شهر همدان با همکاری کارل فریش آلمانی طراحی و به مرحله اجرا گذاشته شد. این طرح مبتنی بر شش خیابان شعاعی بوده که به میدان مرکزی منتهی می‌شود. احداث خیابان‌ها باعث تعریض و تخریب گستردگی دریافت تاریخی شهر شد و نظام شهر سازی قدیم شهر را دگرگون ساخت (تصویر ۲). به تناسب تغییرات گستردگی در نظام شهرسازی، معماری خانه‌ها تحت تاثیر احداث خیابان‌ها نیز دچار تحول گردید. بررسی این الگوی معماری نشان از وجود معماری دوگانه بوده

تصویر ۲. نقشه شهر همدان در دوره پهلوی اول؛ مأخذ: مصطفوی

فضاهای خدماتی از فضاهای، سکونتی جدا بوده و اغلب در قسمت جنوبی بنا احداث می شدند. در این الگو مرز فضای جنسیتی مردانه و زنانه کم رنگ بوده و سراسری مرکزی مکانی جهت تفکیک فضا به شمار می آمده است.

بدلیل فراوانی نمونه ها و عدم امکان انعکاس همه موارد در این مقاله، از هر الگوی معماری جهت تحلیل فضایی سه نمونه که بیشترین تحولات معماری را داشته اند، انتخاب شده است. جدول شماره چهار نمونه های منتخب به همراه معرفی الگوهای فضایی را معرفی کرده است.

تحلیل یافته ها

تحلیل و بررسی نمونه های برداشت شده در سه الگوی معماری، خانه باقی، خیابانی و سنتی تحول یافته، نشان دهنده تاثیر مولفه های سبک زندگی

های سکونتی به سمت حیاط مرکزی قرار دارند و فضاهای خدماتی از سکونتی جدا بوده و تا حدودی مرز بین فضاهای زنانه و مردانه وجود دارد.

الگوی معماری خانه های سنتی تحول یافته

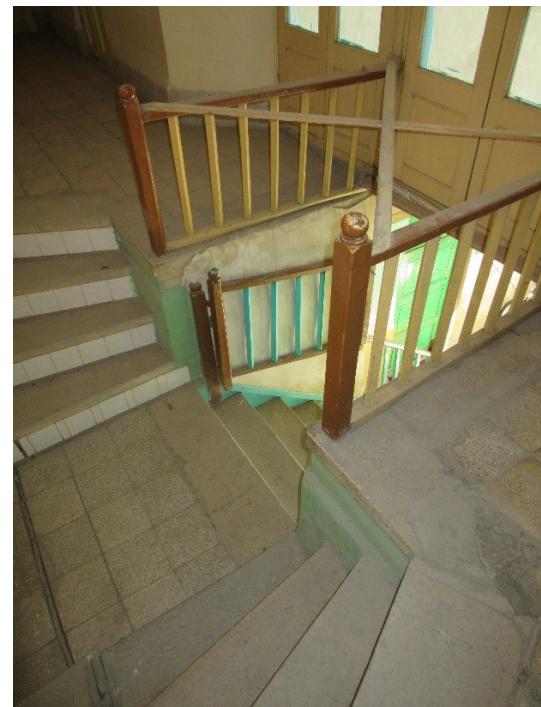
الگوی دیگر از معماری خانه هایی که تحت تاثیر نوگرانی در شهر همدان قابل مشاهده می باشد مربوط به خانه هایی است که بیشتر دربافت مرکزی قرار داشته و نسبت به دو الگوی قبل دارای تحولات کمتری در عرصه معماری می باشد. در این الگو، ویژگی کلان فرم به صورت حیاط مرکزی و دو طبقه بوده و دارای معماری درون گرا می باشند. در عرصه میانی و سازماندهی فضای داخلی، می توان به شکل گیری سراسری مرکزی و راهروهای طولی جهت ارتباطات افقی و قرار گیری پله در فضای میانی جهت ارتباطات عمودی اشاره کرد. در این الگو،

تصویر ۳. خانه وکیل الرعایا (الگوی معماری خیابانی)؛ مأخذ: نگارندگان.

تصویر ۵. شکل گیری سرسرای مرکزی در خانه ممقانی؛ مأخذ: نگارندگان.

تصویر ۴. شکل گیری پله در سرسراس مرکزی (خانه میرابیان)؛ مأخذ: نگارندگان.

الگوی خیابانی بالاترین درصد را به خود اختصاص داده و فراوانی فضای بسته مربوطه به الگوی مربوط به الگوی سنتی تحول یافته بافت می باشد. بررسی و دقیق در فراوانی الگوهای فضایی در نمونه های مورد بررسی نشان دهنده رابطه معنادار فضای با تحولات مولفه های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی سبک زندگی بوده و هر چه منزلت اجتماعی و قدرت اقتصادی یک گروه خاص اجتماعی ارتقاء یافته، فضای باز به سایر سطح افزایش یافته و تنوع فضایی کاهش یافته است. از طرف دیگر به دلیل تعامل بیشتر الگوی معماری خیابانی با فضاهای عمومی و خیابان سطح فضای نیمه باز توسعه یافته است. در نمودار شماره یک فراوانی الگوی فضایی به

بر تحول فضای معماری در قالب الگوی فضای کالبدی، الگوی فضای رفتار اجتماعی و همچنین الگوی فعالیتی فضا دارد. در بررسی الگوی کالبدی فضا، الگوی معماری خانه باعی بالاترین فضای باز را به خود اختصاص داده و در مرتبه های بعدی الگوی معماری داخل بافت قرار دارد. فضای نیمه باز در

جدول ۴. نمونه های منتخب الگوهای معماری؛ مأخذ: نگارندگان.

عرصه اجتماعی فضا						عرصه فعالیت های فضا	الگوی
عمومی	نیمه خصوصی	خصوصی	ارتباطی	خدماتی	مسکونی		
							الگو خانه بافت
							الگو خانه باغ
							الگو خانه خیابانی

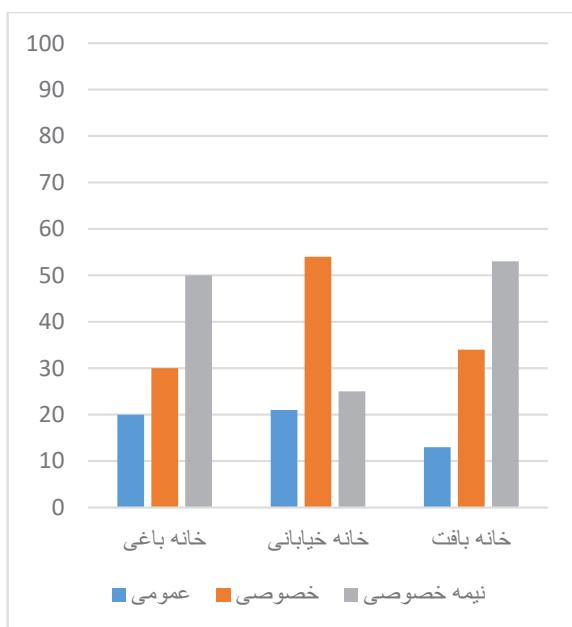
مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۱۶

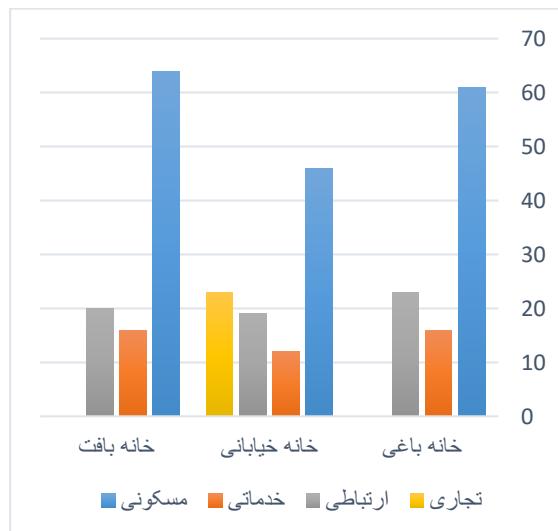

نمودار ۱. فراوانی تنوع فضای کالبدی در الگوهای معماری؛ مأخذ: نگارندگان

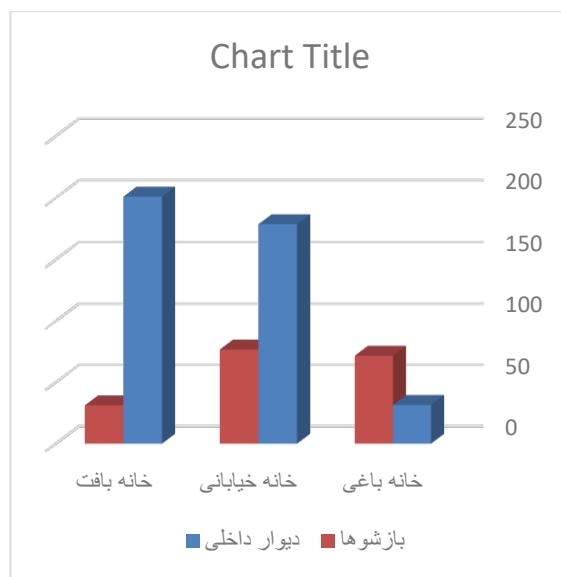

نمودار ۲. فراوانی تنوع فضای اجتماعی در الگوهای معماری؛
مأخذ: نگارندگان.

عمرانی در الگوی خانه باگی و خیابانی بیشترین عمومی در کالبدی بررسی شده است. لحاظ کالبدی بررسی شده است. الگوی فرهنگی فضا از دیگر بررسی های انجام گرفته برروی نمونه ها می باشد. در این بررسی بیشترین فراوانی را دارا بوده و فضای خصوصی در الگوی سنتی گذشت. در این بررسی این امر کم شدن نقش جنسیتی فضا و تعامل اجتماعی افراد با الگوی فرهنگی فضا شامل فضاهای خصوصی، نیمه عرصه های خارجی و جمعی در الگوی معماری خانه خصوصی و عمومی می باشد. در این تحلیل، فضای

نمودار ۳. فراوانی تنوع فضای کالبدی در الگوهای معماری؛
ماخذ: نگارندگان.

نمودار ۴. بررسی فراوانی درصد بازشوها در الگوهای معماری؛
ماخذ: نگارندگان.

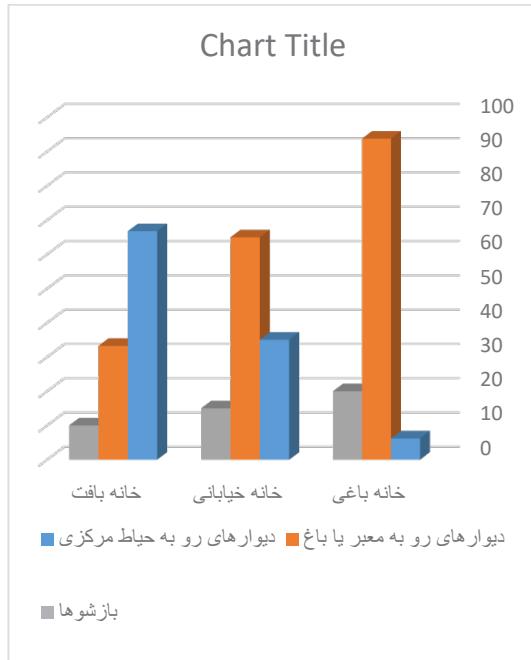
میری شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۹۶ تابستان
No.47 Summer 2017

۵۱۸

باغ می باشد. از سوی دیگر فضای نیمه خصوصی است. در الگوی خانه های بافت دارای بیشترین درصد خیابانی دارای بالاترین تنوع فعالیت و کارکرد را داشته و الگوی سنتی تحول یافته در مرحله بعدی قرار دارد و خانه های باغی بیشتر دارای رویکرد سکونتی می باشد. این امر نشان دهنده تاثیر مولفه

در الگوی خانه های بافت دارای بیشترین درصد بوده و علت اصلی این امر به دلیل وجود سلسله مراتب اجتماعی رفتار اجتماعی بوده که در قالب فضا بازنمایی شده است. نمودار شماره دو به بررسی فراوانی الگوی رفتار اجتماعی در نمونه ها پرداخته

نمودار ۵. فراوانی جهت نورگیری در الگوهای معماری؛ مأخذ: نگارندگان.

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۱۹

الگوی فعالیت بررسی شده است. از دیگر بررسی های انجام گرفته بروی بروی نمونه ها میزان نورگیری فضاهای می باشد. بررسی های انجام گرفته نشان دهنده افزایش سطح بازشو در الگوی خانه بافی بوده و در مرحله بعد الگوی خانه های خیابانی می باشد. از طرف دیگر میزان درصد بازشو الگوهای خیابانی و الگوهای معماری داخل بافت تغییر عمده ای نکرده و تفاوت عمده بازشوها متوجه جهت نورگیری (به سمت درون و یا بیرون) می باشد. نمودار شماره چهار و پنج به بررسی نمونه به لحاظ تحلیل درصد نورگیری فضاهای جهت آن پرداخته است.

نتیجه گیری و جمعبندی

تحول و نوگرانی در مولفه های سبک زندگی در شهر همدان در دوره پهلوی اول که ریشه آن در مولفه های اجتماعی فرهنگی اقتصادی و نظام شهرسازی و مدیریت شهری داشته، باعث شکل گیری مفاهیم نو در عرصه زندگی نوین گردید. بازتاب تحولات فرهنگی باعث شکل گیری مفاهیمی

اقتصادی در معماری خانه در قالب شکل گیری مولفه تجاری شدن خانه در الگوی معماری خیابانی است. از سوی دیگر به علت شکل گیری بسیاری از کارکردها و فعالیت ها در خیابانها، خانه های بافی به سمت عملکرگرایی سوق داده شده اند. تحلیل سازماندهی فضای داخلی از دیگر بررسی های انجام گرفته بروی نمونه های برداشت شده می باشد. بررسی ها نشان دهنده حضور پرنگ فضاهای ارتباطی افقی، عمودی در الگوهای خیابانی و خانه بافی دارد. در حالیکه در نمونه های سنتی تحول از دیگر تحولات فضای داخلی همچواری فضاهای خدماتی و سکونتی در کنار یکدیگر در الگوی معماری خانه بافی است و این امر باعث شکل گیری معماری عملکرد گرا بوده است. در حالیکه در نمونه های خیابانی و سنتی تحول یافته همچنان فضای خدمات و سکونتی از هم فاصله دارند. در نمودار شماره سه فضای معماري نمونه ها از منظر

جدول ۵. بررسی مولفه های مفهومی سبک زندگی در مشخصه های مفهومی و مصداقی معماری؛ مأخذ: نگارندگان

الگوهای معماری	مولفه های مفهومی	مولفه های مفهومی سبک زندگی خانگی	الگوهای معماری		
الگوی خرد	الگوی میانی	الگوی کلان	فضا		
-کاربرد تزئینات در سر در ورودی و نمای خارجی -استفاده از سقف های شیب دار و دودکش ها به نقلید از غرب -استفاده از گچ بری در نماهای خارجی	-تفکیک فضائی عناصر ارتباط افقی و عمود در قالب راه رو و پله استفاده از ایوان های سرتاسری جهت توسعه فضا عدم استقلال فضایی اتاق	-شکل گیری الگوی معماری کوشکی ساده شدن فرم برون گرائی عدم توجه به اقلیم	-غلبه فضای باز بر فضای بسته و نیمه باز حذف فضای پوشیده همگواری فضای خدماتی در کنار سکوتی تضعیف نقش جنسیتی فضا عملکرد گرایی فضا	-تمایز اجتماعی تقليد از غرب طبقه نو ظهور فرد گرایی انتخاب و مکراتیک شدن	خانه باعی
-همسازی نمای خارجی با معماری شهر -جزئیات فراوان آجر کاری در نما خارجی ورودی خاص با استفاده از سرستونهای التقاطی در ایوان	-توسعه فضاهای ارتباط افقی و عمودی در قالب راهرو و راه پله تفکیک فضای سکوتی ازتجارتی	-شکل گیری معماری دورگه کوچک شدن خانه- برون گرائی در در وجه بیرونی و درون گرائی در وجه درونی تاثیر وجه بیرونی تحت تاثیر معماری شهر	-کاهش نسبت فضای باز به فضای بسته تجاری شدن خانه در غالب الگوی فضائی خانه- مغازه توسعه فضای نیمه باز بروکراتیک شدن فضا	-همسازی آمرانه الگو زندگی دوگانه (ست و تجدد)	خانه های خیابانی
-تزئینات داخلی سقف های سطح استفاده از شومینه در فضای داخلی کاربرد نقاشی ایران در سرسا را قادر تزئینات خارجی	-توسعه فضای داخلی در قالب وجود پله و ستون تفکیک فضای خصوصی و عمومی در قالب احداث بالاخانه و یا سرسا استقلال فضائی اتاق ها	الگوی معماری در قالب حیاط مرکزی وجود عنصر واسط نظیر دالان و یا هشتی بین کوچه و خانه توجه به اقلیم در چهت اسقرار مناسب	-تعادل نسبی فضاهای باز و بسته تنوغ فضاهای باز، نیمه باز و بسته تفکیک فضای جنسیتی - تفکیک فضای خصوصی و عمومی اهمیت فضای داخلی	-همسازی آگاهانه جمع گرایی استحاله تدریجی فرهنگی	خانه های بافت

در پی شرکی

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۲۰

نظیر علم باوری و عقل گرایی، عرفی گرایی و سنت سنتیزی و توسعه رفتار اجتماعی زنان در گردید. در عرصه اجتماعی مفاهیمی نظری دمکراتیک شدن امور زندگی، جدایی نسل‌ها، شکل‌گیری طبقات اجتماعی جدید و ایجاد نظم نوین اقتدار حاکمیتی در عرصه زندگی شد. در حوزه اقتصادی مصرف گرایی و اهمیت اشیا و تولید انبوه جایگزینی جهت تولید سنتی گردید و در عرصه شهر، توجه به توسعه فضاهای عمومی و مرکز گرایی، شکل‌گیری عملکردهای جدید و بروکراتیک شدن امور زندگی، توجه دولت به عرصه‌های زندگی شهر وندان را روز به روز توسعه داد. بررسی و تحلیل اثر بخشی مولفه های زندگی نوین در معماری خانه‌های شهر همدان، در قالب سه الگوی معماری متفاوت قابل مشاهده است. الگوی معماری خانه باگی، خیابانی و خانه‌های تحول یافته سنتی داخل بافت به عنوان ۹ مصاديق تحولات معماري خانه‌ها می باشند که از درون ماهیت تحول زندگی، گذار از سنت به نوگرایی بازنمود یافته است. الگوی معماری خانه باگی نمونه‌ای از اثر بخشی سریع الگوی زندگی نوین در معماری می باشد. به طوریکه این معماری نماینده تمایز اجتماعی، قدرت اقتصادی و استحاله فرهنگی بوده و ویژگی فضای معماري این الگو توسعه فضای باز، عملکرد گرایی و عرفی سازی می باشد. الگوی معماری خیابانی نشانگر تاثیر حاکمیت پیتر آوری (۱۳۸۶) تاریخ معاصر ایران، ترجمه محمد رفیعی مهرآبادی، نشر نو حائری، محمدرضا (۱۳۸۸) خانه، فرهنگ، طبیعت، دفتر معماری و طراحی شهری مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری دانش فر، فرزین، محمد حسینی، پریسا (۱۳۹۳) تحلیل فرهنگی خانه سلماسی تبریز بر اساس نظریه رپوپورت، ۵ مطالعات معماري ایران، ۲(۵): ۸۱-۹۹ راپوپورت، آموس (۱۳۹۲) انسان شناسی مسکن، مترجم فرد افضلیان، انتشارات کتابکده کسری شهری، جعفر (۱۳۶۹) تاریخ اجتماعی تهران در قرن سیزدهم، زندگی، کسب و کار، موسسه خدماتی

شماره شش تاثیر مولفه‌های مفهومی سبک زندگی در مشخصه‌های مفهومی و مصداقی معماري در سه الگوی معماري نمایش داده شده است.

منابع و مأخذ

آذری، نرگس (۱۳۹۲) تجربه مدرنيته به روایت فضاهای تجاری تهران، نشر تیسا اتابکی، تورج (۱۳۸۵) تجدد آمرانه، ترجمه مهدی حقیقت خواه، نشر ققنوس اذکایی، پرویز (۱۳۸۵) فرهنگ همدان، انتشارات دانشگاه بوعالی سینا ارمغان، مريم. سلطان زاده، حسين (۱۳۹۲) معماري و فرهنگ در خانه‌های اعيانی تهران در دوره قاجار، پژوهش‌های انسان شناسی ایران، ۳(۱): ۴۹-۵۰؛ الفت و سالمی (۱۳۹۲) نگاهی به نظریه‌های سبک زندگی، فصلنامه مطالعات سبک زندگی، ۱(۳): ۳۱-۳۶

مديريت شهرى

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۲۱

به خیال مهدی (۱۳۹۳) روزنامه گلگون، سال اول شماره ۱-۵۴ انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران برومبرژه، کریستین (۱۳۷۰) مسکن و معماری در جامعه روستایی گیلان، ترجمه علاء الدین گوشه گیر، نشر موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی بوردیو، پی یر (۱۳۹۲) تمایز، نقد اجتماعی قضاوی های ذوقی، ترجمه حسن چاوشیان، نشر ثالث پیتر آوری (۱۳۸۶) تاریخ معاصر ایران، ترجمه محمد رفیعی مهرآبادی، نشر نو حائری، محمدرضا (۱۳۸۸) خانه، فرهنگ، طبیعت، دفتر معماری و طراحی شهری مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری دانش فر، فرزین، محمد حسینی، پریسا (۱۳۹۳) تحلیل فرهنگی خانه سلماسی تبریز بر اساس نظریه رپوپورت، ۵ مطالعات معماري ایران، ۲(۵): ۸۱-۹۹ راپوپورت، آموس (۱۳۹۲) انسان شناسی مسکن، مترجم فرد افضلیان، انتشارات کتابکده کسری شهری، جعفر (۱۳۶۹) تاریخ اجتماعی تهران در قرن سیزدهم، زندگی، کسب و کار، موسسه خدماتی

فرهنگی رسا.

فکوهی، ناصر (۱۳۸۷) انسان شناسی شهری، تهران،

نشر نی

کیانی، مصطفی (۱۳۹۳) معماری دوره پهلوی اول،

نشر شهر

گیدنر، آنتونی (۱۳۸۸) مدرنیت، زمان، مکان، ترجمه

حامد حاجی زمانی، نشر اختران

مومن، ابوالفتح (۱۳۷۸) انقلاب اسلامی در همدان،

جلد یک، نشر اسناد مرکز اسناد ملی

یزدانفر، سید عباس. ضرایبی الحسینی، مهسا. (۱۳۹۴)

تأثیر شیوه زندگی بر سازمان فضایی خانه در

شهرستان ارومیه، نشریه علمی پژوهشی انجمن

علمی معماری و شهرسازی ایران، ۳(۴): ۶۱-۴۵

Benedikter, (2012).Lifestyle.in H Anheir

Bromberger, C. (1991). Habitat, architecture and rural society in Gilan plain (northern Iran). Translated from the English by Gooshegir, A. Tehran: Institute for cultural research and studies

John T .Haworth and J .veal(2004).Work and leisure.

Routledge London

STEPHEN FKENNY tSOCIAL MOVEMENTS AND INTERNATIONAL STYLES IN CONTEMPORARY ARCHITECTURE OF IRAN IN QAJAR ERA European Journal of Arts and Humanities 1(2), 80 87 ISSN: 2231 2015 Vol. 5 (S2), pp.

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری

Urban Management

شماره ۴۷ تابستان ۹۶

No.47 Summer 2017